

LUSINDA RAJLI

Ljubavno
pismo

Prevela
Branislava Radević-Stojiljković

■ Laguna ■

Naslov originala

Lucinda Riley
THE LOVE LETTER

Copyright © Lucinda Riley, 2018
Translation copyright © 2021 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Autorkina beleška

Počela sam da pišem *Ljubavno pismo* 1998. – pre tačno dvadeset godina. Posle izvesnog broja uspešnih objavljenih romana, zaključila sam da želim da napišem triler čija se radnja odvija u okviru izmišljene britanske kraljevske porodice. U to vreme, nakon smrti Dajane, princeze od Velsa, popularnost monarhije bila je na najnižim granama. Osim toga, dve hiljadite godine bio je stoti rođendan kraljice majke, a zvanična proslava u zemlji trebalo je da se održi odmah nakon objavljivanja ove knjige. Gledajući to iz današnje perspektive, možda je trebalo da obratim pažnju kad su prikazi u izdavačkim časopisima nagovestili da se palati Sent Džejms ne bi dopala ta tema. U periodu promotivnih aktivnosti pred objavljivanje, knjižarske promocije, narudžbine u pretplati i PR događaji neobjašnjivo su otkazani, a potom je *Videti duplo* – kako je tada glasilo naslov knjige – jedva ugledala svetlo dana.

Moj izdavač je tada raskinuo ugovor za moju sledeću knjigu i, uprkos kucanju na mnoga vrata da bih našla novog, sva su mi zatvorili pred nosom. U to vreme sam, očajna, gledala kako mi karijera netragom nestaje preko noći. Srećom, tad sam bila sveže udata i imala mladu porodicu, pa sam se usredsredila na

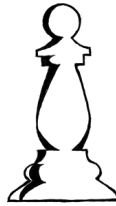
podizanje dece i napisala tri knjige za svoju dušu. Sad vidim da je taj prekid zapravo izašao na dobro, ali kad mi je najmlađe dete pošlo u školu, znala sam da moram da duboko udahnem i nadem hrabrosti da svoj najnoviji rukopis pošaljem nekom agentu. Promenila sam prezime, za svaki slučaj, i bila sam presrećna kad ga je, posle moje dugogodišnje izolacije, jedan izdavač kupio.

Posle brojnih romana, moj izdavač i ja odlučili smo da je vreme da *Videti duplo* dobije drugu šansu. Važno je zapamtiti da je *Ljubavno pismo* u izvesnoj meri istorijski roman. Da sam radnju smestila u današnji svet, zaplet bi bio potpuno neverljiv zbog napretka tehnologije, naročito u pogledu najnovijih sprava koje sada koriste tajne službe.

Najzad, želim da ponovim i naglasim da je *Ljubavno pismo* delo fikcije i da nema nikakvih sličnosti s našom voljenom kraljicom i životom njene porodice. Nadam se da ćete uživati u „alternativnoj“ verziji, AKO knjiga ovoga puta uspe da stigne do vaših ruku...

Lusinda Rajli
Februar 2018.

Kraljev gambit

*Potex otvaranja kojim beli nudi piona
da bi skrenuo crnog piona*

Prolog

London, 20. novembar 1995.

„Džejmse, dušo, šta to radiš?“

On je pogledao oko sebe, dezorijentisan, pa se zateturao napred.

Uhvatila ga je u poslednjem trenu da ne padne. „Hodao si u snu, zar ne? Hajde, da te vratim u krevet.“

Nežan glas njegove unuke kazao mu je da je još uvek na ovome svetu. Znao je da stoji tu s razlogom, da je bilo nešto što je morao hitno da uradi, nešto što je ostavljao za poslednji trenutak...

Ali sad je to nestalo. Neutešan, pustio je da ga upola odnese u krevet, i prezirao svoje istrošene, krhke udove zbog kojih je bespomoćan kao beba, i svoj rasejani um koji ga je ponovo izneverio.

„Eto tako“, kazala je kad ga je udobno smestila. „Kako bolovi? Da li bi voleo još malo morfijuma?“

„Ne. Molim te, ja...“

To mu je morfijum pretvorio mozak u pihitije. Sutra neće uzeti nimalo, pa će onda upamtiti šta to mora da uradi dok ne umre.

„Dobro, samo se opusti i pokušaj da malo odspavaš“, utešila ga je i rukom milovala po čelu. „Uskoro će doći lekar.“

Znao je da ne sme da zaspi. Zatvorio je oči i očajnički se napregnuo da razmišlja, traži... da hvata uspomene, lica...

A onda ju je ugledao, jasno kao onog dana kad ju je upoznao. Tako lepu, tako nežnu...

„Sećaš se? Pismo, dragi“, prošaptala mu je. „Obećao si da ćeš ga vratiti...“

Naravno!

Otvorio je oči, pokušao da sedne i ugledao nad sobom zabrinuto unukino lice. Pa osetio bolan ubod sa unutrašnje strane lakta.

„Doktor ti daje nešto da se malo smiriš, Džejmse, dušo“, kazala je.

Ne! Ne!

Njegove usne odbile su da uobliče te reči, i dok mu je igla ulazila u ruku, znao je da je predugo čekao, da je kasno.

„Tako mi je žao, mnogo mi je žao“, produhntao je.

Njegova unuka je posmatrala kako mu se kapci konačno spuštaju i napetost napušta telo. Priljubila je svoj glatki obraz uz njegov i osetila da je vlažan od suza.

Bezanson, Francuska, 24. novembar 1995.

Ušla je polako u salon i prišla vatri. Dan je bio hladan, i kašalj joj se pogoršao. Spustila je svoje krhko telo u fotelju i podigla sa stola najnoviji primerak *Tajmsa*, da pročita umrlice uz svoj uobičajeni čaj engliš brekfast. Porculanska šolja je zazveckala o tanjirić kad je na trećini naslovne stranice ugledala naslov.

UMRLA JE ŽIVA LEGENDA

Ser Džejms Harison, za kog mnogi misle da je najveći glumac svoje generacije, umro je juče u svojoj kući u Londonu, okružen porodicom. Imao je devedeset pet godina. Sahrana u najužem krugu biće održana sledeće nedelje, a komemoracija u Londonu, u januaru.

Steglo joj se srce, a novine pod prstima žestoko su zadrhtale pa je jedva uspela da pročita ostatak. Uz članak je bila i njegova slika s kraljicom, kako prima odlikovanje Britanske imperije. Suze su joj zamaglile vid dok je prelazila rukom po njegovom snažnom profilu, gustoj grivi prosede kose...

Sme li da se... *usudi* da se vrati? Samo još jednom, poslednji put, da se oprosti...?

Dok joj se jutarnji čaj hladio, nepopijen, okrenula je naslovnu stranu da nastavi da čita i uživa u detaljima njegovog života i karijere. A onda joj je pažnju privukao drugi, manji naslov ispod članka.

GAVRANOVI NESTALI S TAUERA

Sinoć je objavljeno da su iščezli čuveni gavranovi s londonskog Tauera. Po legendi, te ptice su nastanjene na kuli već više od petsto godina, čuvaju Tauer i kraljevsku porodicu po dekretu Čarlsa II. Čuvar gavranova primetio je njihov nestanak sinoć i počela je potraga po celoj zemlji.

„Bog nek nam je u pomoći“, prošaptala je dok joj je strah kolao starim venama. Možda je to samo slučajnost, ali ona je vrlo dobro znala značenje te legende...

London, 5. januar 1996.

Džoana Haslam je jurila kroz Kovent garden što je brže mogla, teško je disala i pluća su je pekla od napora. Provlačeći se između turista i grupa školske dece, umalo nije oborila uličnog svirača svojim rancem, koji se pri skretanju pomerio u stranu. Izbila je na Bedford strit baš kad se limuzina zaustavila ispred kapije od kovanog gvožđa što vodi do Crkve Svetog Pavla. Kad je vozač izašao da otvori zadnja vrata, kola su opkolili fotografi.

Prokletstvo! Prokletstvo!

S poslednjom česticom snage, Džoana je pretrčala preostalih nekoliko metara do kapije, a onda i ušla u popločanu portu iza nje, a časovnik na crkvenom pročelju od crvene cigle potvrdio je da kasni. Dok se približavala ulazu, okrznila je pogledom grupu paparaca i videla da je Stiv, njen fotograf, na najboljoj poziciji, na stepenicama. Mahnula mu je, a on joj je dao znak s dva podignuta palca dok se probijala između fotografa koji su se tiskali oko slavne ličnosti što je izašla iz limuzine. Čim je ušla u crkvu, videla je da su klupe popunjene, osvetljene blagom svetlošću lusteru koji je visio s visoke tavanice. Orgulje su svirale turobnu muziku iz pozadine.

Pošto je pokazala razvodniku novinarsku legitimaciju i duboko udahnula, zavukla se u zadnju klupu i sela sa olakšanjem.

Ramena su joj se podizala i spuštala sa svakim udahom dok je preturala po rancu tražeći blok i olovku.

Premda je u crkvi bilo ledeno, Džoana je osećala kako joj po čelu izbijaju graške znoja; rol-kragna crnog džempera od jagnjeće vune, koji je bila navukla u panici, sad joj se neprijatno lepila za kožu. Izvadila je papirnu maramicu i izduvala nos iz kog je curilo. A onda, prošavši rukom kroz zamršenu masu duge tamne kose, zavalila se na naslon klupe i sklopila oči da dođe do daha.

Za samo nekoliko dana nove godine, čiji je početak tako obećavao, Džoana se osećala ne kao da je nehajno gurnuta, već kao da ju je neko zavitlao s vrha Empajer stejt bildinga. Punom brzinom. Bez upozorenja.

Razlog je bio *Metju*... ljubav njenog života – ili bolje reći od juče *bivša* ljubav njenog života.

Džoana se jako ugrizla za donju usnu, obuzdavajući se snagom volje da ponovo ne zaplače, pa je istegla vrat da vidi prednje klupe i oltar, i sa olakšanjem zapazila da još nisu stigli članovi porodice koje su svi čekali. Osvrnula se ka glavnim vratima i videla kako paparaci napolju pripaljuju cigarete i nameštaju objektivne. Ožalošćeni pred njom počeli su da se vrpolje na neudobnim drvenim sedištima, da se sašaptavaju s ljudima pored sebe. Preletela je pogledom po gomili i odabrala najznačajnije poznate ličnosti koje će pomenuti u članku, upinjući se da ih prepozna po potiljcima, koji su uglavnom bili prosedi ili sedi. Dok je zapisivala njihova imena u blok, u glavi su joj opet iskrsnule slike od prethodnog dana...

Metju se po podne neočekivano pojavio na pragu njenog stana u Krauč endu. Nakon burnih proslava Božića i Nove godine, složili su se da se razdvoje svako u svoj stan i provedu nekoliko mirnih dana dok ponovo ne počne posao. Nažalost, Džoana je to vreme provela s najgorom prehladom u nekoliko proteklih godina. Metjuu je otvorila vrata u starinskoj

termo-pidžami i prugastim čarapama za krevet, držeći termofor u obliku Vinija Pua.

Odmah je znala da nešto nije u redu dok je oklevao pored vrata, odbijajući da skinje kaput, brzo skrećući pogled levo-desno, gledajući u sve samo ne u *nju*...

A onda ju je obavestio da je „razmišljao“. Da ne vidi budućnost njihove veze. I da je možda vreme da je okončaju.

„Zajedno smo već šest godina, otkad smo završili studije“, rekao je igrajući se rukavicama koje mu je ona poklonila za Božić. „Ne znam, oduvek sam mislio da ću, s vremenom, poželeti da se oženim tobom – znaš već, da ozvaničimo zajednički život. Ali taj trenutak se nije dogodio...“ Mlitavo je slegao ramenima. „A ako se sad ne osećam tako, mislim da nikad i neću.“

Džoanine ruke su stezale termofor dok je posmatrala njegov uzdržani izraz krivice. Zavukla je ruku u džep pidžame, našla vlažnu papirnu maramicu i jako izduvala nos. Onda ga je pogledala pravo u oči.

„Ko je ona?“

Pocrveneo je, rumenilo mu se razlilo po licu i vratu. „Nisam želeo da se to dogodi“, promrsio je, „ali dogodilo se, i više ne mogu da se pretvaram.“

Džoana se setila novogodišnje večeri četiri noći pre toga. I zaključila da se prokletu dobro pretvarao.

Ispostavilo se da se zove Samanta. I da radi u istoj reklamnoj agenciji u kojoj i on. Kao šefica računovodstva, ni manje ni više. Počelo je one noći kad je čekala pred kućom jednog torijevskog poslanika u parlamentu pa nije stigla u Metjuovu agenciju na božićnu zabavu. Reč „kliše“ joj se još vrtela u glavi. Ali onda se ispravila; odakle kliše potiče ako ne iz zajedničkih imenitelja ljudskog ponašanja?

„Dajem ti reč da sam se jako trudio da prestanem da mislim na Sem“, nastavio je Metju. „Zaista sam se trudio sve vreme Božića. Bilo je sjajno s tvojom porodicom gore u Jorkširu. Ali

onda sam je ponovo sreo prošle nedelje, samo nakratko, da popijemo piće, i...“

Džoana je ispala. Ušla je Samanta. Jednostavno.

Mogla je samo da pilji u njega, očima koje su gorele od šoka, besa i straha, a on je nastavio.

„Isprva sam mislio da je to samo kratka zanesenost. Ali očigledno je da ako sad osećam tako nešto prema drugoj ženi, jednostavno ne mogu da budem u vezi s tobom. Znači, samo radim ono što je ispravno.“ Pogledao ju je gotovo kao da je moli da mu zahvali što je tako plemenit.

„Što je ispravno...“, ponovila je, šupljim glasom. A onda je briznula u poplavu gripoznog, grozničavog plača. Odnekud izdaleka čula je njegov glas kako mrmlja još izvinjenja. Prisilila je sebe da otvori natečene, suzama natopljene oči, pogledala ga dok se spuštao, sitan i posramljen, u njenu izlizanu kožnu fotelju.

„Napolje“, konačno je rekla promuklo. „Ti opaki, niski, lažljivi, dvolični prokleti gade! Napolje! *Izlazi napolje!*“

Sećajući se sada toga, Džoana se uvredila što je nije dalje ubeđivao. Ustao je, promrmljao nešto o nekim svojim stvarima što su ostale u njenom stanu i o tome kako će se naći da popričaju kad se prašina slegne, a onda je bukvalno izjurio kroz ulazna vrata.

Džoana je preostali deo prethodne večeri provela plačući u telefonskom razgovoru s majkom, pa plačući Sajmonovoj automatskoj sekretarici, i lijući suze u sve vlažnije krzno termofofa Vinija Pua.

Konačno je zaspala zahvaljujući obilnim količinama leka protiv prehlade i brendija, zahvalna što ima naredna dva dana slobodna jer je pre Božića radila prekovremeno u redakciji vesti.

A onda joj je u devet ujutru zazvonio mobilni telefon. Podigla se iz lekovima izazvanog sna i uzela ga, moleći se u sebi da je to možda očajan, pokajnički raspoložen Metju pošto je shvatio šta je uradio i kolike su posledice.

„Ja sam“, začuo se grubi glas sa glazgovskim naglaskom.

Džoana je pogledala u tavanicu i opsovala u sebi. „Hej, Alek“, prošmrkala je. „Šta hoćeš? Danas sam slobodna.“

„Izvini, ali nisi. I Alis i Riči i Bil su javili da su bolesni. Moraćeš da iskoristiš slobodne dane drugi put.“

„Onda su u istom sosu kao i ja.“ Nakašljala se bučno i nagašeno u slušalicu. „Izvini, Alek, ali i ja sam mrtva bolesna.“

„Gledaj na to ovako: danas ćeš da radiš, a onda ćeš, kad ozdraviš, moći da uzmeš slobodan dan kad ti bude odgovaralo.“

„Ne, stvarno ne mogu. Imam temperaturu. Jedva stojim na nogama.“

„Onda je sve u redu. Ovo je sedeći posao, u Glumačkoj crkvi u Kovent gardenu. Tamo je u deset sati memorijalna služba za ser Džejmisa Harisona.“

„Ne možeš to da mi uradiš, Alek, *molim te*. Samo mi još fali da sedim u promajnoj crkvi. Već sam nasmrtno prehladna. Završiće se tako što ćeš doći na *moju* memorijalnu službu.“

„Žao mi je, Džo, nemaš izbora. Ali platiću taksu tamo i nazad. Posle možeš pravo kući i da mi imejlom pošalješ članak. Pokušaj da razgovaraš sa Zoi Harison, važi? Poslao sam Stiva da slika. Mogla bi i na naslovnu stranu ako je doterana. Važi, pričaćemo posle.“

„Prokletstvo!“ Džoana je u očajanju zabacila bolnu glavu na jastuk. Onda je pozvala taksi i oteturala se do ormara da nađe nešto pogodno crno da obuče.

Uglavnom je obožavala svoj posao, *živela* je za njega, kao što je Metju obično govorio, ali toga jutra se ozbiljno zapitala zašto. Nakon rada na određeno vreme u nekoliko regionalnih novina, pre godinu dana primili su je kao mlađu reporterku u *Morning mejlu*, koji je spadao među najprodavanije dnevne novine u zemlji, a redakcija se nalazila u Londonu. Međutim, njeno teško zasluženost, mada u hijerarhiji nisko mesto nije joj dozvoljavalo da odbije. Kao što Alek, urednik vesti, nikad nije propuštao da je podseti: odmah iza nje ima hiljadu gladnih

mladih novinara. Tih šest nedelja u njihovoj redakciji vesti bile su joj najteži posao do sada. Radno vreme je bilo neodređeno, a Alek – istovremeno i gonič robova i posvećeni profesionalac – očekivao je od nje ništa manje nego ono na šta je i sam bio spreman.

„Kud mi ne dadoše rubriku o životnom stilu“, šmrktala je dok je navlačila ne baš sasvim čist crni džemper, debele vunene hulahopke i crnu suknju iz poštovanja prema prigodi.

Taksi je stigao s deset minuta zakašnjenja, a onda se zaglavio u velikoj saobraćajnoj gužvi na Čering kros roudu. „Izvini, dušo, ja tu ništa ne mogu“, rekao joj je taksista. Džoana je pogledala na sat, bacila mu novčanicu od deset funti i iskočila iz taksija. Dok je žurila ulicama prema Kovent gardenu, s mukom je disala, nos joj je curio i pitala se može li život biti gori od toga.

Trgla se iz sanjarenja kad je iznenada utihnuo žamor među okupljenima u crkvi. Otvorila je oči i okrenula se baš kad su članovi porodice ser Džejmsa Harisona počeli da ulaze u crkvu.

Predvodio ih je Čarls Harison, ser Džejmsovo jedino dete, sad već prilično zašao u šezdesete godine života. Živeo je u Los Anđelesu i bio poznati reditelj visokobudžetnih akcionih filmova punih specijalnih efekata. Džoana se maglovito prisetila da je jednom osvojio Oskara, ali njegovi filmovi nisu spadali u one koje je obično gledala.

Uz Čarlsa Harisona bila je Zoi Harison, njegova kći. Kao što se Alek i nadao, Zoi je izgledala neverovatno u savršeno skrojenom crnom kostimu sa kratkom suknjom koja joj je otkrivala duge noge, i sa kosom začesljanom u glatku punđu, što je do savršenstva isticalo njenu klasičnu englesku lepotu. Ona je bila glumica s karijerom u usponu, i Metju je bio lud za njom. Uvek je govorio kako ga Zoi podseća na Grejs Keli – očigledno ženu njegovih snova – što je navodilo Džoanu da se pita zašto onda Metju izlazi s tamnookom, visokom i mršavom brinetom kao što je ona. Progutala je knedlu u grlu, spremna da se kladi u Vini Pu termofor da je ta „Samanta“ sitna, graciozna plavuša.

Zoi Harison je vodila za ruku dečaka od devet ili deset godina, koji je izgledao kao da mu je neudobno u crnom odelu s kravatom. Bio je to Zoin sin Džejmi Harison, koji je dobio ime po pradedi. Zoi je rodila Džejmija kad je imala samo devetnaest godina i još uvek je odbijala da kaže ime njegovog oca. Ser Džejms je bio lojalan i branio je svoju unuku i njenu odluku da rodi bebu kao i da prećuti ko je Džejmijev otac.

Džoana je pomislila kako Džejmi liči na majku: iste fine crte lica, mlečnobeo i ružičastorumen ten, i krupne plave oči. Zoi Harison ga je držala što dalje od kamera – ako je Stiv snimio majku i sina zajedno, to će verovatno biti na naslovnoj strani sutra ujutru.

Iza njih je išao Markus Harison, Zoin brat. Džoana ga je osmotrila dok je prolazio pored njene klupe. Iako joj je u mislima još bio Metju, morala je da prizna da je Markus Harison i te kakvo „parče“, kao što bi rekla njena koleginica, reporterka Alis. Džoana ga je prepoznala iz trač-rubrika – nedavno je bio viđen u pratnji plavuše iz britanskog visokog društva, sa trostrukim prezimenom. Tamnopusit koliko je njegoova sestra svetle puti, ali sa istim plavim očima, Markus je imao držanje samopouzdanog razvratnika. Kosa mu je bila gotovo do ramena i bio je u izgužvanom crnom sakou i beloju košulju, raskopčanoju oko vrata, zračio je harizmom. *Sledeći put ću se, pomislila je odlučno, baviti nekim sredovečnim muškarcem što voli posmatranje ptica i skuplja poštanske markice.* Napregla se da se seti čime se bavi Markus Harison – filmski producent početnik, pomislila je. E pa, tako i izgleda.

„Dobar dan, dame i gospodo.“ Vikar im se obratio s predikaonice, sa velikom slikom ser Džejmsa Harisona ispred sebe, okruženom vencima belih ruža. „Porodica ser Džejmsa vas pozdravlja i zahvaljuje vam što ste došli da odate poštu prijatelju, kolegi, ocu, dedi i pradedi, i možda najboljem glumcu ovoga veka. One od nas koji su bili te sreće da ga dobro poznaju neće iznenaditi što je ser Džejms bio izričit u svojoj

želji da ovo ne bude sumoran događaj, već slavljenje njegovog života. I njegova porodica i ja poštujemo njegove želje. Stoga ćemo započeti ser Džejmsovom omiljenom himnom 'Tebi se zaklinjem, zemljo moja'. Molim vas ustanite.“

Džoana je pokrenula bolne noge u akciju i bilo joj je drago što su orgulje zasvirale baš kad ju je počelo gušiti u grudima i glasno se zakašljala. Baš kad je htela da uzme list sa programom službe, pretekla ju je mala šaka nalik pauku, providne kože ispod koje su se videle plave vene.

Džoana je prvi put pogledala levo od sebe i osmotrila vlasnicu te ruke. Povijena od starosti, žena je dopirala do Džoa-ninih rebara. Oslanjala se na prednji deo klupe da bi mogla da stoji, a ruka u kojoj je držala program žestoko se tresla. Šaka je bila jedini vidljiv deo njenog tela. Sve ostalo je bilo zaogruto crnim kaputom koji joj je dodirivao nožne članke, a lice joj je zaklanjao crn veo.

Pošto nije mogla da čita s lista zbog neprekidnog drhtanja ruke koja ga je držala, Džoana se sagnula i obratila se toj ženi. „Mogu li da podelim program sa vama?“

Ruka joj je ponudila list. Džoana ga je uzela i spustila nisko, da ga i starica može videti. Nekako je otpevala himnu promuklim glasom, a ona žena je, kad se pevanje završilo, imala muke da sedne. Džoana joj je ćuteći ponudila ruku, ali njena pomoć je ignorisana.

„Prvo što ćemo danas čuti jeste omiljeni ser Džejmsov sonet 'Slatka ruža vrline', koji će pročitati ser Lorens Salivan, blizak prijatelj.“

Pastva je strpljivo sedela dok je stari glumac izlazio napred, ka oltaru. A onda je crkvu ispunio čuveni milozvučni glas koji je nekad opčinjavao hiljade ljudi u pozorištima širom sveta.

„Slatka ružo vrline i nežnosti, ljupki ljljane...“

Džoani je skrenulo pažnju neko škripanje iza nje i videla je kako se zadnja vrata crkve otvaraju i puštaju unutra nalet ledenog vazduha. Razvodnik je ugurao invalidska kolica i postavio

ih uz kraj klupe naspram Džoanine. Kad se poslužitelj udaljio, postala je svesna teškog disanja u poređenju s kojim su njeni problemi delovali beznačajno. Starica pored nje disala je kao da ima napad astme. Zurila je mimo Džoane, pogleda pod velom očigledno uprtog u priliku u invalidskim kolicima.

„Jeste li dobro?“, Džoana je prošaptala retoričko pitanje, a žena je stavila ruku na grudi i dalje fiksirajući pogledom invalidska kolica kad je vikar najavio sledeću himnu, a kongregacija ponovo ustala. Stara dama je iznenada zgrabila Džoanu za ruku i pokazala ka vratima iza njih.

Pošto joj je pomogla da ustane, Džoana ju je, pridržavajući je oko struka, bukvalno iznela iz crkvene klupe. Starica se priljubila uz Džoanin kaput kao dete koje traži zaštitu kad su se našle u ravni s onim čovekom u kolicima. On je podigao ledene, čeličnosive oči i obe ih odmerio pogledom. Džoana je i protiv volje zadrhtala pa skrenula pogled i pomogla staroj dami da pređe onih nekoliko koraka do izlaza, gde je po strani stajao poslužitelj.

„Ova žena... Ja... Treba joj...“

„Vazduha!“, zavapila je starica gušeći se.

Poslužitelj je pomogao Džoani da je izvede na sivi januarski dan, pa niz stepenice do jedne od klupa u porti. Pre nego što je Džoana uspela da ga zamoli za dalju pomoć, vratio se u crkvu i zatvorio vrata za sobom. Starica je sedela pogrbljena, bez snage, naslanjajući se na nju, i disala isprekidano.

„Da zovem hitnu pomoć? Izgledate kao da vam zaista nije dobro.“

„Ne!“, produhtala je stara dama, a snaga njenog glasa bila je u neobičnom neskladu s krhkošću njenog tela. „Pozovite taksi. Vodite me kući. *Molim vas.*“

„Stvarno mislim da bi trebalo...“

Košcati prsti su joj obuhvatili ručni zglob. „*Molim vas!* Taksi!“

„U redu, sačekajte ovde.“

Džoana je istrčala kroz kapiju na Bredford strit i pozvala crni taksi koji je upravo prolazio. Taksista je galantno izašao i pošao s Džoanom da joj pomogne da dovede staru damu do vozila.

„Je l' dobro? Stara cura teško diše“, rekao je Džoani dok su je zajedno smeštali na zadnje sedište. „Trebalo li da je vozim u bolnicu?“

„Kaže da hoće kući.“ Džoana se sagla ka vozilu. „A gde je kuća kad smo već kod toga?“, upitala je ženu.

„Ja...“ Očigledno ju je iscrpao napor da uđe u taksi. Samo je sedela i dahtala.

Taksista je zavrteo glavom. „Žao mi je, dušo. Bojim se da nikud ne mogu da je vozim u tom stanju, ne samu. Neću da mi umre u kolima. To je previše haosa. Ali mogu da je povezem ako i ti pođeš, naravno. Onda si ti za nju zadužena, a ne ja.“

„Ne poznajem je... Hoću reći, ja sam na poslu... Trebalo bi da sam sad u crkvi...“

„Žao mi je, dušo“, vozač se obratio starici u autu. „Moraćete da izađete.“

Stara dama je podigla veo i Džoana je ugledala mlečnoplave oči. „Molim vas“, izgovorila je bezglasno, samo usnama.

„U redu, u redu.“ Džoana je pomirljivo uzdahnula i ušla na zadnje sedište. „Kuda?“, upitala ju je blago.

„... Meri... Meri...“

„Ne, nego kuda da idemo?“, ponovila je Džoana.

„Meri... le...“

„Mislite Merilebon, dušo?“, upitao ju je taksista s prednjeg sedišta.

Žena je klimnula glavom s vidnim olakšanjem.

„Važi.“

Stara dama je uznemireno gledala kroz prozor dok se taksi udaljavao. Konačno je disanje počelo da joj se smiruje, pa je naslonila glavu na kožno sedište i sklopila oči.

Džoana je uzdahnula. Stvarno, sve bolje od boljeg. Alek bi je razapeo kad bi znao da se iskrala ranije. Kod njega ne bi

prošla priča o malenoj starici kojoj je pozlilo. Aleka zanimaju staričice samo ako ih je prebio neki skinhed da bi im uzeo penziju i ostavio ih da umru.

„Blizu smo Merilebona. Pokušajte da kažete kuda idemo“, rekao joj je taksista.

„Merilebon hajstrit“, začuo je jasan, odsečan glas. Džoana se iznenađeno okrenula prema staroj dami.

„Bolje vam je?“

„Da, hvala vam. Izvinite što sam vam napravila toliko problema. Treba da izađete ovde. Biće mi dobro.“ Pokazala je rukom ka crvenom svetlu na semaforu pred kojim su se zaustavili.

„Ne. Otpratiću vas kući. Kad sam već dovde došla.“

Stara dama je odmahнула glavom što je mogla odlučnije. „Molim vas, radi vas, ja...“

„Skoro smo stigli. Pomoći ću vam da uđete u kuću, a onda ću se vratiti.“

Starica je uzdahnula, utonula dublje u kaput i više ništa nije rekla dok se taksi nije zaustavio.

„Evo nas, dušo.“ Taksista je otvorio vrata, sa olakšanjem što je stara gospođa još živa.

„Uzmite ovo.“ Žena mu je pružila novčanicu od pedeset funti.

„Bojim se da nemam dovoljno da vam vratim kusur“, rekao je on dok joj je pomagao da izađe na pločnik i držao je dok Džoana nije izašla i stala pored nje.

„Evo. Imam ja.“ Džoana je pružila taksisti novčanicu od dvadeset funti. „Sačekajte me, molim vas. Odmah se vraćam.“ Starica se već izvukla iz njenih ruku i nestabilno pošla ka vratima pored trafike.

Džoana je krenula za njom. „Da ja to uradim?“, upitala ju je dok su artritični prsti s mukom pokušavali da uguraju ključ u bravu.

„Hvala vam.“

Džoana je otključala i otvorila vrata, a starica se gotovo bacila kroz njih.

„Uđite, uđite, *brzo!*“

„Ja...“

Pošto ju je bezbedno dovela do vrata, Džoana je morala da se vrati u crkvu. „Dobro.“ Nerado je zakoračila unutra. Starica je odmah zalupila vrata za njom.

„Pođite za mnom.“ Prišla je vratima na levoj strani uskog hodnika. Nekako je izvadila drugi ključ i konačno ga ubacila u bravu. Džoana je ušla za njom u tamu.

„Prekidač je odmah iza vas, desno.“

Džoana je napipala prekidač, pritisnula ga i videla da stoji u malom predsoblju koje je mirisalo na vlagu. Pred njom su bila troja vrata, a na desnoj strani stepenice.

Starica je otvorila jedna od njih i upalila svetlo. Stojeći odmah iza nje, Džoana je videla da je soba puna kutija za čaj, naslaganih jedna na drugu. Nasred sobe nalazio se zarđali gvozdni krevet za jednu osobu. Uza zid, između škrinja za čaj, bila je jedna stara fotelja. Džoana je osetila izražen zadržak mokraćne i stomak joj se zgrčio.

Stara dama je prišla fotelji i sa olakšanjem se spustila na nju. Pokazala je ka okrenutoj škrinji za čaj pored kreveta. „Tablete, moje tablete. Možete li mi ih dodati, molim vas?“

„Naravno.“ Džoana je oprezno prošla između naslaganih kutija za čaj i uzela pilule sa prašnjave površine, zapažajući da su uputstva za upotrebu napisana na francuskom.

„Hvala vam. Dve, molim vas. I vode.“

Džoana joj je dala čašu s vodom koja je stajala pored pilula, a onda odvrnula zatvarač bočice i istresla dve tablete u drhtavu ruku pa posmatrala kako ih starica stavlja u usta. I zapitala se da li je u redu da sada krene. Uzdrhtala je zbog teškog zadaha i turobne atmosfere oko sebe. „Jeste li sigurni da vam nije potreban lekar?“

„Sasvim sigurna, hvala. Znam šta nije u redu sa mnom, draga.“ Na usnama joj se pojavio mali, iskrivljen osmejak.

„Onda dobro. Bojim se da moram da se vratim na službu. Moram da napišem članak za novine.“

„Vi ste novinarka?“ Sad kad joj se povratio glas, starica je govorila nesumnjivo prefinjen engleski jezik.

„Da. U *Morning mejlu*. Trenutno na najnižoj poziciji.“

„Kako se zovete, draga?“

„Džoana Haslam.“ Pokazala je ka kutijama. „Selite se?“

„Pa moglo bi se i tako reći, da.“ Zurila je u prazno, staklastim plavim očima. „Neću još dugo biti ovde. Možda je i pravedno da se ovako završi...“

„Kako to mislite? Molim vas, ako ste bolesni, dozvolite mi da vas odvedem u bolnicu.“

„Ne, ne. Prekasno je za to. Idite sad, draga moja, vratite se svom životu. Doviđenja.“ Stara dama je zatvorila oči. Džoana ju je i dalje posmatrala, a onda je, nekoliko sekundi potom, čula tiho hrkanje iz ženinih usta.

Sa osećanjem užasne griže savesti, ali nesposobna da ostane u toj sobi turobne atmosfere, Džoana je tiho izašla i otrčala nazad u taksi.

Kad se vratila u Kovent garden, memorijalna služba je već bila završena. Limuzine porodice Harison više nije bilo, napolju je stajalo samo nekoliko ljudi koji su prisustvovali obredu u crkvi. Sad zaista ojađena, Džoana je uspela da od njih nekoliko prikupi komentare, a onda je pozvala drugi taksi i digla ruke od svega kao od neuspešnog posla.

2

Zvonilo je na vratima. Opet i opet, prodiralo je u bolnu Džoninu glavu.

„Oooo, bože“, zaječala je kad joj je postalo jasno da taj neko na vratima neće shvatiti poruku i otići.

Metju...?

U deliću sekunde se razvedrila, a onda ponovo potonula. Metju verovatno još uvek nazdravlja šampanjcem svojoj slobodi, negde u krevetu sa Samantom.

„Odlazi“, zaječala je izduvavajući nos u Metjuovu staru majicu. Iz nekog razloga zbog toga se osećala bolje.

Zvono je ponovo zazvonilo.

„Zdravo, seksi mače.“ Sajmon je imao obraza da joj se isceri u lice. „Izgledaš užasno.“

„Jupi“, promrmljala je držeći se za vrata da ne padne.

„Dođi ovamo.“

Dve poznate ruke su je utešno obgrlile oko ramena. Pošto je i sama visoka, Sajmon je, sa svojih metar i devedeset, bio jedini muškarac među njenim poznanicima uz kojeg je mogla da se oseća sitnom i krhkom.

„Dobio sam tvoje poruke kad sam se kasno sinoć vratio kući. Izvini što nisam bio tu da ti pružim rame za plakanje.“

„U redu je“, šmrktala mu je u rame.

„Hajde da uđemo, da nam se ne naprave ledenice na odeći, važi?“ Sajmon je zatvorio ulazna vrata, i dalje je grleći jednom rukom, pa ju je uveo u malu dnevnu sobu. „Isuse, ala je ovde hladno.“

„Izvini, ceo dan sam u krevetu. Stvarno sam gadno prehladena.“

„Ma nije valjda?“, našalio se. „Hajde, sedi.“

Sajmon je gurnuo na pod stare novine, knjige i limenke sa zgrušanom supom, pa se Džoana spustila na udobnu zelenu sofu. Kupila ju je samo zato što se Metjuu svidela boja i od tada se kajala zbog te kupovine. Metju je ionako sedeo u staroj kožnoj fotelji njene bake kad god je dolazio. Nezahvalna baraba, pomislila je.

„Nisi baš dobro, zar ne, Džo?“

„Nisam. Osim toga što me je Metju šutnuo, Alek me je jutros poslao da izveštavam s memorijalne službe iako je trebalo da mi ovo bude slobodan dan. Završila sam u Merilebon hajstritu s nekom čudnom staricom koja živi u sobi punoj škrinja od čaja.“

„Au. A ja sam bio u Vajtholu i najzanimljivije što mi se danas desilo bio je sendvič s drugačijim punjenjem kod gospođe koja prodaje sendviče.“

Džoana se jedva приметно nasmešila njegovom pokušaju da je razveseli.

Sajmon je seo pored nje i uzeo je za ruke. „Mnogo mi je žao, Džo, stvarno.“

„Hvala.“

„Je li s Metjuom zauvek gotovo ili misliš da je to malo skretanje s puta ka braku?“

„Gotovo je, Sajmone. Našao je drugu.“

„Hoćeš da odem i da ga prebijem da bi se osećala bolje?“

„Istini na volju, da, ali zapravo ipak ne.“ Džoana je pokrila lice rukama i protrljala obraze. „Najgore je što se od tebe očekuje da u takvim trenucima reaguješ dostojanstveno. Kad te

ljudi pitaju kako si, treba da nehajno odmahneš rukom i kažeš: 'Sasvim dobro, hvala, ionako mi nije ništa značio i najbolje je što je otišao. Sad imam više vremena za sebe i za prijatelje i čak sam se upisala na kurs pletenja korpi!' Ali to su *gluposti!* Puzila bih po žeravici kad bi mi to vratilo Metjua, kad bi život ponovo postao normalan. Ja... ja... Volim ga. Potreban mi je. On je moj, p-pripada m-meni.“

Sajmon je sedeo i držao je u zagrljaju dok je jecala. Nežno ju je milovao po kosi dok je slušao kako se iz nje izlivaju šok, žalost i zbunjenost. Kad je sve isplakala, blago ju je pustio i ustao. „Ti zapali vatru dok ja pristavljam čaj.“

Džoana je uključila gas i zapalila vatru u kaminu, pa poslala za Sajmonom u malu kuhinju. Skljokala se za kuhinjski stočić za dvoje u uglu, za kojim su Metju i ona toliko puta nedeljom dokono kasno doručkovali ili večerali u intimnoj atmosferi uz sveće. Dok se Sajmon zaokupio spremanjem čaja, Džoana je zurila u staklene tegle uredno poređane po radnoj površini.

„Oduvek sam mrzela sušeni paradajz“, razmišljala je naglas. „A Metju ga obožava.“

„E pa...“ Sajmon je uzeo teglu punu uvredljivog sušenog paradajza i sve prosuo u kantu za đubre. „Onda je to bar nešto pozitivno u svemu ovome. Više ne moraš da ga jedeš.“

„Štaviše, kad bolje razmislim, ima mnogo toga što je Metju voleo a ja sam se pretvarala da volim.“ Džoana je naslonila bradu na ruke.

„Kao na primer?“

„O, odlazak u bioskop da gledamo uvrnute strane umetničke filmove nedeljom u Limijeru, kad bih ja radije ostala kod kuće da gledam sapunice. I muzika – to je drugo. Mislim, volim klasiku u malim dozama, ali nikad mi nije bilo dozvoljeno da puštam *Abine* najveće hitove ili diskove grupe *Tejk det.*“

„Teško mi je to da priznam, ali bojim se da sam u tome na Metjuovoj strani“, nasmejao se Sajmon sipajući ključalu vodu

preko kesica s čajem. „Znaš, da budem iskren, oduvek sam mislio da Metju teži da bude ono što *misli* da treba da bude.“

„U pravu si.“ Džoana je uzdahnula. „Ja jednostavno nisam dovoljno impresivna za njega. Ali takva sam kakva sam: dosadna jorkširska devojka iz srednje klase.“

„Možeš mi verovati na reč da sasvim sigurno nisi neimpressivna. A ni dosadna. Možda iskrena; praktična, da. Ali to su osobine kojima se divim. Evo, izvoli.“ Pružio joj je šolju s čajem. „Hajde da se odmrzemo pored vatre.“

Džoana je sedela na podu pred kaminom, između Sajmonovih nogu, i pila čaj. „Bože, Sajmone, kad samo pomislim da ponovo treba prolaziti kroz neko zabavljanje i izlaske... Grozno“, kazala je. „Imam dvadeset sedam godina. Prestara sam da počinem iznova.“

„Da, toliko si matora da praktično osećam miris smrti oko tebe.“

Džoana ga je pljesnula po nozi. „Ne šali se s tim! Trebaće mi čitava večnost dok se ne naviknem da ponovo budem sama.“

„Nevolja s ljudima je u tome što se plašimo svake promene i ne volimo ih. Ubeđen sam da je mnogo parova i dalje zajedno samo zato, iako bi im bilo mnogo bolje da su se rastali.“

„Verovatno si u pravu. Pogledaj samo mene, godinama sam jela sušeni paradajz! Kad smo već kod parova, da li ti se javila tvoja Sara?“

„Poslala mi je razglednicu iz Velingtona prošle nedelje. Izgleda da tamo uči da jedri. Čoveče, duga je ta godina razdvojenosti. Uglavnom, vraća se s Novog Zelanda u februaru, tako da je preostalo još samo nekoliko nedelja.“

„Strašno si dobar što je čekaš.“ Džoana mu se nasmešila.

„Ako nekog voliš, daj mu slobodu.“ Tako glasi stara poslovica, zar ne? Ja na to gledam ovako: ako me i dalje bude htela kad se vrati kući, onda ćemo oboje znati da je to ono pravo i stvarno.“

„Nemoj se kladiti u to. Mislila sam da smo Metju i ja 'ono pravo' i 'stvarno'.“

„Hvala ti na tim utešnim rečima.“ Sajmon je podigao obrve. „Ma hajde, imaš svoj posao, stan i mene. Preživećeš, Džo. Izbićeš na drugu stranu, samo čekaj i videćeš.“

„Ako još budem imala posao kad se vratim u redakciju. Članak koji sam poslala o memorijalnoj službi ser Džejmisa Harrisona pravo je sranje. Pored svega što se dogodilo s Metjuom, pa onda ova grozna prehlada i ona čudna starica...“

„Kažeš da živi u sobi punoj škrinja od čaja? Jesi li sigurna da nisi bila u delirijumu?“

„Aha. Rekla je nešto kao da neće još dugo biti ovde da bi se raspakivala.“ Džoana se ugrizla za usnu. „Uh, smrdelo je na urin... Hoće li tako biti i kad mi ostarimo? Sve me je to potpuno deprimiralo. Stajala sam u toj sobi i mislila: ako nas život vodi ka tome, čemu onda bilo kakva borba i muka, dođavola?“

„Verovatno je jedna od onih ludih ekscentričnih žena što žive u rupi a imaju milione u banci. Ili u škrinjama od čaja, kad smo već kod toga. Trebalo je da proveriš.“

„Bila je dobro sve dok nije ugledala jednog starca u invalidskim kolicima, kog su dogurali da sedi uz klupu preko puta naše za vreme službe. Potpuno je odlepila kad ga je videla.“

„Verovatno njen bivši muž. Možda su *njegovi* milioni gurnuti u te škrinje od čaja“, nasmejao se Sajmon. „Bilo kako bilo, mila, moram da idem. Imam još posla danas.“

Džoana ga je otpratila do vrata i on ju je privio u zagrljaj. „Hvala ti za sve.“ Poljubila ga je u obraz.

„U svako doba. Uvek sam tu ako ti zatrebam. Zvaću te sutra s posla. Čao, Buče Kasidi.“

„Čao, Sandense Kide.“

Džoana je zatvorila vrata za njim i vratila se u dnevnu sobu vedrija. Sajmon je uvek znao kako da je razveseli. Bili su prijatelji čitavog života. On je s porodicom živeo na susednom seoskom imanju u Jorkširu, i mada je bio dve godine stariji od

nje, u tako izolovanom okruženju provodili su zajedno mnogo vremena u detinjstvu. Kao jedino dete i muškobanjasta po prirodi, Džoana je bila oduševljena Sajmonom. On ju je naučio da se penje na drveće i da igra fudbal i kriket. Tokom dugih letnjih raspusta njih dvoje su ponijima odlazili u pustare obrasle vresom i nadugačko se igrali kauboja i Indijanaca. Samo tad su se svađali, pošto je Sajmon uvek zahtevao da ona treba da pogine, a on da ostane živ, što nije bilo fer.

„To je moja igra i igraćemo se po mojim pravilima“, naredivao je, s velikim kaubojskim šeširom na glavi. Pa bi se onda jurili po gruboj travi vresišta, a on bi je neizbežno uhvatio s leđa.

„Beng-beng-beng, mrtva si!“, povikao bi, s pištoljem igračkom uperenim u nju, a ona bi se zateturala pa pala na travu, valjala se u tobožnjoj agoniji dok konačno ne umre.

Kad je navršio trinaest godina, Sajmon je otišao u internatsku školu pa su se manje viđali. Na raspustima su i dalje bili bliski kao nekad, ali oboje su, prirodno, stekli nove prijatelje dok su odrastali. Proslavili su u pustari uz bocu šampanjca kad je Sajmon primljen na Triniti koledž u Kembridžu, a Džoana je dve godine kasnije otišla u Daram da studira engleski.

Onda su im se životi gotovo potpuno razdvojili; Sajmon je na Kembridžu upoznao Saru, a Džoana je na poslednjoj godini studija našla Metjua. Ponovo su se povezali tek u Londonu – slučajno su stanovali na samo nekoliko minuta pešice jedno od drugog – pa je njihovo prijateljstvo iznova procvetalo.

Džoana je znala da Metju nikada nije zaista prihvatio Sajmona. Osim toga što je bio mnogo viši od njega, Sajmonu je ponuđen posao na nekoj visokoj poziciji u državnoj službi pošto je diplomirao na Kembridžu. On sam je za sebe uvek skromno govorio da je samo kancelarijski hrčak u Vajtholu, ali to je bilo tipično za Sajmona. Vrlo brzo je mogao da priušti sebi mali automobil i lep jednosoban stan na Hajgejt hilu. Metju se za to vreme mučio u jednoj reklamnoj agenciji da bi tek pre

dve godine dobio niži položaj u firmi, od čega je i dalje mogao da plati samo vlažnu garsonjeru u Stratfordu.

Možda se Metju nada da će mu Samantin visoki položaj u agenciji pogurati karijeru, pomislila je iznenada.

Zavrtela je glavom. Odbila je da misli o njemu dalje te večeri. Stegla je zube, pustila disk Alanis Moriset i odvrnula zvuk na najjače. *Jebeš komšije*, pomislila je pa otišla u kupatilo da pusti vodu za vruću kupku. Promuklo pevajući iz sveg glasa, dok je voda tekla iz slavina, Džoana nije čula korake kratkom stazom što vodi do njenih ulaznih vrata, niti je videla lice koje je virilo kroz prozore njene dnevne sobe u prizemlju. Pojavila se iz kupatila kad su se koraci udaljavali stazom.

Sa osećanjem da je čistija i mirnija, Džoana je napravila sebi sendvič sa sirom, navukla zavese u dnevnoj sobi i sela pored vatre da zagreje prste na nogama. Najednom je osetila treptaj optimizma za budućnost. Nešto od onoga što je toga dana rekla Sajmonu u kuhinji zvučalo je isprazno i budalasto, ali je zapravo bilo tačno. Gledajući iz ove perspektive, Metju i ona su stvarno imali malo toga zajedničkog. A sad je slobodna i ne mora da udovoljava nikome osim sebi samoj, njena osećanja više neće biti na drugom mestu. Sad je red na nju, ovo je *njen* život i neka je prokleta ako dozvoli Metjuu da joj upropasti budućnost.

Dok je dobro raspoloženje ne napusti i ponovo je ne poklopi potištenost, Džoana je uzela dva paracetamola i otišla na spavanje.

3

„Ćao, mili.“ Privila ga je u zagrljaj udišući njegov poznati miris.

„Ćao, mama.“ Priljubio se uz njen kaput još nekoliko sekundi, a onda se odmakao i osmotrio joj lice u potrazi za nekom lošom emocijom.

Zoi Harison se nakašljala i trepćući oterala suze. Ovaj trenutak ne postaje ništa lakši ma koliko puta da ga doživi. Ali nije dolazilo u obzir da plače pred Džejmijem i njegovim prijateljima, pa se hrabro osmehnula. „Doći ću da te izvedem na ručak u nedelju za tri sedmice. Povedi i Huga ako bude hteo.“

„Važi.“ Džejmi je nelagodno stajao pored kola i Zoi je znala da je vreme da pođe. Nije se mogla obuzdati da ne pruži ruku i ne skloni mu finu plavu kosu s lica. On je zakolutao očima i za sekundu je više izgledao kao onaj mali dečak kog je upamtila, a ne ozbiljan momčić kakav postaje. Dok ga je gledala u marinskoplavoj školskoj uniformi, s kravatom uredno vezanom, kako ga je Džejms naučio, Zoi je bila silno ponosna na njega.

„Dobro, dušo, sad idem. Pozovi me ako ti išta zatreba. Ili ako samo poželiš da razgovaramo.“

„Hoću, mama.“

Zoi je sela za volan, zatvorila vrata i upalila motor. Spustila je prozor.

„Volim te, mili. Čuvaj se i ne zaboravi da nosiš potkošulju i *nemoj* da posle ragbija ostaješ u mokrim čarapama duže nego što moraš.“

Džejmi je pocrveneo u licu. „*Dobro*, mama. Čao.“

„Čao.“

Zoi je krenula prilazom, posmatrajući u retrovizoru Džejmija, koji joj je veselo mahao. Zašla je za krivinu i njen sin se izgubio s vidika. Pošto je prošla kroz kapiju i izašla na glavni put, Zoi je grubim pokretom otrla suze pa nekako izvukla papirnu maramicu iz džepa kaputa. I po stoti put je kazala sebi da njoj ovi rastanci padaju teže nego Džejmiju. Naročito danas, pošto je Džejms preminuo.

Prateći putokaze za auto-put koji će je nakon jednog sata vožnje dovesti u London, ponovo se zapitala da li je pogrešila što je poslala desetogodišnjeg dečaka u internatsku školu – naročito pošto su pretrpeli tragičan gubitak njegovog pradede samo nekoliko nedelja pre toga. Pa ipak, Džejmi je voleo svoju školu, svoje drugove, svoju *rutinu* – sve ono što mu ona ne može pružiti kod kuće. Po svemu sudeći, cvetao je u školi, rastao, postajao sve samostaljniji.

Čak je i Čarls, njen otac, to prokomentarisao kad ga je sinoć odbacila na *Hitrou*. Sumorni oblak očeve smrti jasno se video na njemu, i primetila je da je njegovo lepo, preplanulo lice konačno dobilo znake starenja.

„Tako ti dobro ide, dušo, treba da se ponosiš sobom. I svojim sinom“, šapnuo joj je na uho dok ju je grlio na rastanku. „Dovedi Džejmija da bude kod mene u Los Anđelesu preko raspusta. Ne provodimo dovoljno vremena zajedno. Nedostajete mi.“

„I ti meni nedostaješ, tata“, kazala je Zoi, a onda samo ostala tamo da stoji, pomalo zbunjena, i da ga prati pogledom dok je prolazio kroz bezbednosnu kontrolu. Otac ju je retko hvalio. I nju i njenog sina.

Setila se kako je sa osamnaest godina otkrila da je trudna i kako umalo nije umrla od šoka i očajanja. Tek što je bila izašla iz internata i upisala se na studije, izgledalo je smešno čak i pomišljati na to da rodi bebu. Pa ipak, za sve vreme baražne vatre gneva i osude njenog oca i njenih prijatelja, uz pritisak sa sasvim druge strane, Zoi je znala, negde u dubini duše, da beba u njoj treba da se rodi. Džejmi je bio plod ljubavi: posebnog, magičnog dara. Ljubavi od koje se, posle više od deset godina, još nije potpuno oporavila.

Priključila se drugim kolima čija je kolona tekla auto-putem prema Londonu, dok su joj u ušima odjekivale one očeve reči pre mnogo godina.

„Hoće li se oženiti tobom, taj čovek što te je upropastio? Reći ću ti samo ovo, Zoi, sama si kriva, pa sama i rešavaj. Tvoja je greška, ti je i ispravi!“

Kao da je ikada bilo neke šanse da se uda za njega, pomislila je žalosno.

Samo je Džejms, njen dragi deda, ostao miran; njegovo ćutljivo prisustvo zračilo je razumom i podrškom dok su svi oko nje vikali iz sveg glasa.

Zoi je oduvek bila Džejmsova miljenica. Kao dete nije znala da je taj dobri stariji muškarac s dubokim, toplim glasom, koji odbija da ga zove „deko“ jer se zbog toga oseća staro, zapravo jedan od najcenjenijih glumaca u zemlji. Odrasla je u udobnoj kući u Blekhitu, uz majku i starijeg brata Markusa. Roditelji su joj se već bili razveli kad je napunila tri godine, i retko je viđala oca Čarlsa, koji se preselio u Los Anđeles. Pa je tako Džejms postao figura oca u njenom svetu. Njegova prostrana kuća na selu – Hejkroft haus u Dorsetu – s voćnjakom i udobnim sobama u potkrovlju, bila je mesto odakle je ponela najprijatnije uspomene iz detinjstva.

Kad se delimično povukao u penziju – povremeno se pojavljujući u nekoj cameo ulozi na filmu, što je „donosilo hleb na

sto“, kako je govorio – njen deda je bio uz nju. Naročito pošto joj je majka iznenada poginula u saobraćajnoj nesreći, samo nekoliko metara dalje od njihove kuće. Zoi je tad imala deset, a njen brat Markus četrnaest godina. Sećala se samo da se na sahrani držala za njega, i njegovog mokrog lica, stisnute vilice, suza što mu bezglasno teku niz obraze dok je slušao vikara kako izgovara molitve. Služba je bila napeta i turobna. Naterali su je da obuče krutu crnu haljinu, čipka ju je grebala po vratu.

Čarls je došao iz Los Anđelesa i trudio se da uteši kćerku i sina kako je znao i umeo, ali Džejms joj je noćima brisao suze i grlio je dok je plakala. Džejms je pokušao da teši i Markusa, ali on se zatvorio i odbio da razgovara o tome. Žalost koju je Markus osećao zbog gubitka majke bila je zaključana duboko u njemu.

Nju je otac poveo da živi s njim u Los Anđelesu, a Markus je ostavljen u internatu u Engleskoj. Osećala se kao da je izgubila ne samo majku već i brata... čitav život odjednom.

Kad je stigla u očevu kuću u stilu hacijende na Bel Eru i u suhu vrelu klimu, Zoi je otkrila da ima „tetu Debi“. Ispostavilo se da teta Debi živi s tatom pa čak i spava s njim u istom krevetu. Teta Debi je bila vrlo bujna plavokosa i nije bila presrećna što joj je u život stigla Zoi.

Poslali su je u školu na Beverli hilsu i ona je mrzela svaki trenutak proveden u njoj. Retko je viđala oca, koji je bio prezauzet nastojanjima da stekne svoje mesto kao filmski reditelj. Umesto toga, trpela je Debine zamisli o odgajanju deteta: večere pred televizorom i stalne crtaće. Očajnički su joj nedostajala godišnja doba u Engleskoj, mrzela je vrućinu i glasan govor u Los Anđelesu. Pisala je dedi duga pisma, preklinjući ga da dođe po nju i odvede je da živi s njim u voljenom Hejkroft hausu, trudila se da ga ubedi da može sama da se stara o sebi. I da to zaista ne bi bio problem kad bi joj samo dopustio da se vrati kući.

Šest meseci po dolasku u Los Anđeles, na prilazu kući objavio se taksí. Iz njega je izašao Džejms s panama-šeširom i

širokim osmehom. Zoi se još uvek sećala sveobuhvatne radosti koja ju je preplavila kad je potrčala ka njemu i bacila mu se u zagrljaj. Njen zaštitnik je čuo da ga zove i došao da je izbavi. Pošto se teta Debi povukla da se duri pored bazena, Zoi je izlila svoje nevolje u dedine uši. On je odmah posle toga nazvao sina i ispričao mu koliko je Zoi nesrećna. Čarls je tad snimao u Meksiku i složio se da je Džejms povede nazad u Englesku.

Tokom dugog leta kući sedela je sva srećna pored Džejmisa, s malom šakom u njegovoj velikoj. Naslonila se na njegovo čvrsto, sposobno rame znajući da želi da bude tamo gde je on, gde god to bilo.

Udobna škola u Dorsetu, u kojoj je bila u internatu preko nedelje, za nju je bila prijatno iskustvo. Džejmisu je uvek bilo drago da dočeka Zoine prijatelje, bilo u Londonu bilo u Hejkroft hausu. Tek kad je videla kako se njihovi roditelji, kad su dolazili po njih, očiju razrogačenih od divljenja rukuju s velikim ser Džejmsom Harisonom, počela je da shvata koliko je slavan njen deda. Kad je malo porasla, Džejms je počeo da joj prenosi svoju ljubav prema Šekspiru, Ibzenu i Vajldu. Njih dvoje su redovno gledali predstave u Barbikanu, Nacionalnom pozorištu ili Old viku. Ostajali su preko noći u Džejmsovoj velelepnoj londonskoj kući u Velbek stritu, a onda nedelju provodili ispred vatre, čitajući dramu koju su gledali.

Kad je navršila sedamnaest godina, Zoi je znala da želi da postane glumica. Džejms je naručio sve prospekte dramskih škola pa su ih proučavali zajedno, odmeravali razloge za i protiv, dok nije odlučeno da se Zoi upiše na univerzitet i najpre stekne diplomu na studijama engleskog, a potom da se prijavi na dramsku akademiju, kad napuni dvadeset jednu godinu.

„Ne samo što ćeš studijama klasičnih tekstova na univerzitetu steći dubinu izvođenja nego ćeš biti i starija, spremna da upijaš informacije koje nudi dramska akademija kad stigneš tamo. Osim toga, diploma ti pruža i neku zaleđinu.“

„Misliš da neću uspjeti kao glumica?“ , Zoi se prestravila.

„Ne, dušo, naravno da ne. Pre svega, ti si moja unuka“, nasmejavao se. „Ali toliko prokleta dobro izgledaš da te niko neće shvatati ozbiljno ako ne stekneš prokletu diplomu.“

Složili su se da se Zoi – ako rezultati maturalnih ispita budu tako dobri kao što se očekivalo – prijavi na Oksford da studira engleski.

A onda se zaljubila. Usred maturalnih ispita.

Četiri meseca kasnije bila je trudna i očajna. Njena pažljivo isplanirana budućnost razbila se na paramparčad.

Nesigurna i ispunjena strepnjom kako će deda reagovati, Zoi je sve izbrbljala jedne noći za večerom. Džejms je malo prebledeo, ali je mirno klimnuo glavom i upitao je šta name-rava da uradi povodom toga. Zoi je briznula u plač. Situacija je bila tako strašna, tako složena da čak nije mogla ni da kaže celu istinu svom voljenom dedi.

Cele te užasne nedelje kad je Čarls stigao s Debi u London, vikao na Zoi, nazivao je idiotom i zahtevao da zna ko je otac, Džejms je bio tu, davao joj snage i hrabrosti da odluči da rodi svoju bebu. I nikada, nijednom nije pitao ko je otac deteta. Niti se raspitivao o njenim putovanjima u London, sa kojih se vraćala iscrpljena i bleđa kao sablast kad bi dolazio po nju na železničku stanicu Solsberi i kad mu je padala u zagrljaj jecajući.

Zoi je znala da ne bi sve izdržala da nije bilo njegove ljubavi, podrške i potpune vere u njene sposobnosti da donese ispravnu odluku.

Kad se Džejmi rodio, Zoi je posmatrala kako se Džejmsove plave oči pune suzama kad je video praunuka prvi put. Porođaj je bio prevremen i tako brz da Zoi nije stigla iz Hejkroft hausa do najbliže bolnice, do koje je bilo samo pola sata vožnje. I tako se Džejmi rodio u starom krevetu svoga dede, postelji sa četiri stuba, uz pomoć lokalne babice. Zoi je ležala zadihana od napora i ushićenja kad je Džejms uzeo u naručje njenog sićušnog sina, koji je plakao.

„Dobro došao na svet, mali čoveče“, prošaputao je, a onda ga nežno poljubio u čelo.

U tom trenutku je odlučila da bebu nazove po njemu.

Da li se veza oformila tada ili narednih nekoliko nedelja kad su deda i unuka na smenu ustajali noću da teše uplakanu bebu koju su mučili grčevi, Zoi nije znala. Džejms je njenom sinu bio ujedno i otac i prijatelj. Mali dečak i starac proveli su zajedno mnogo časova, Džejmsa je igra s Džejmijem nekako punila energijom. Zoi bi ih po povratku kući zaticala u voćnjaku, gde je Džejms bacaio dečaku loptu da je šutne. Vodio ga je u istraživanje prirode vijugavim seoskim putevima Dorseta, učio ga o cveću što raste u živici i u njihovom prekrasnom vrtu. Božuri, lavanda i žalfija otimali su se za prostor u širokim lejanama. A sredinom jula kroz prozor njene sobe dopirao je miris Džejmsovih omiljenih ruža.

Bilo je to divno, spokojno vreme Zoinog jednostavnog zadovoljstva što je sa svojim malim sinom i dedom. Njen otac je bio na vrhuncu slave, upravo je bio dobio Oskara i retko joj se javljao. Svojski se trudila da mu to ne zameri, ali ipak, kad ju je prethodnog dana na aerodromu zagrlio i rekao joj da mu je nedostajala, nevidljiva roditeljska nit stegla joj je srce za trenutak.

I on postaje sve stariji..., pomislila je uključujući se na petlju da siđe sa auto-puta i krene ka centru Londona.

Kad je Džejmi napunio tri godine, Džejms ju je blago ubedio da se prijavi na dramsku akademiju. „Ako te prime, možemo svi da živimo u Velbek stritu“, rekao je. „Džejmi uskoro treba da ide u vrtić dva-tri dana nedeljno. Za dete je dobro da se socijalizuje.“

„Ionako sam sigurna da me neće primiti“, promrmljala je kad je konačno pristala da se prijavi na Kraljevsku dramsku akademiju, koja je udaljena samo kratku vožnju biciklom od Velbek strita.

Ipak *jeste* primljena, pa je, uz pomoć mlade dadilje Francuskinje, koja je u podne išla po Džejmija u vrtić i kuvala ručak njemu i Džejmsu, Zoi završila trogodišnje studije.

Onda je njen deda pritegnuo svog pozorišnog agenta, kao i brojne prijatelje pozorišne reditelje, da prisustvuju njenoj diplomskoj predstavi – „Dušo moja, svet je izgrađen na nepotizmu bilo da si glumac ili mesar!“ Tako je, odmah po završetku studija, već imala agenta i prvu malu ulogu u jednoj televizijskoj drami. Do tada je Džejmi pošao u školu i Zoina glumačka karijera je procvetala. Iako je to, na njeno razočaranje, bilo na ekranu, a ne na pozornici – njenoj prvoj ljubavi – to joj je donosilo zaradu.

„Draga moja devojko, prestani da se žališ“, prekorio ju je Džejms kad se jednom vratila kući posle bezuspešnog dana na snimanju na nekoj lokaciji u istočnom Londonu. Padala je jaka kiša pa ništa nisu snimili. „Zaposlena si, a to je najviše čemu se mlad glumac može nadati. Šekspirova kraljevska trupa doći će kasnije, obećavam ti.“

Zoi je shvatila da je izabrala da ignoriše slabljenje dedinog zdravlja u naredne tri godine, ako ga je uopšte i primetila. Tek kad je počeo da se trza od bola, insistirala je da ode lekaru.

Lekar je postavio dijagnozu raka creva u poodmaklom stadijumu; bio se raširio na jetru i na debelo crevo. Zbog Džejmsovih godina i krhkosti, teška i zahtevna hemoterapija nije dolazila u obzir. Doktor je predložio palijativnu negu, što bi mu omogućilo da vreme koje mu je preostalo provede u pozitivnom stanju svesti, bez cevčica i infuzija. Kad mu ta vrsta pomoći zatreba usled pogoršanja bolesti, pružiće mu je kod kuće.

Zoi su se oči ponovo napunile suzama kad je pomislila na ulazak u praznu kuću u Velbek stritu, kuću koja je samo dva meseca pre toga bila ispunjena prijatnim mirisom duvana old hoborn, koji je Džejms krišom pušio do smrti. Poslednjih nekoliko meseci bio je veoma bolestan, izdale su ga uši i oči, a njegove devedeset pet godina stare kosti vapile su za konačnim odmorom. Pa ipak, kuću su još ispunjavali njegova harizma, njegov smisao za humor, njegova *životna energija*.

Prethodnog leta Zoi je donela bolnu odluku da pošalje Džejmija u internatsku školu za njegovo dobro. Nije želela da joj sin gleda kako mu obožavani pradeda kopni pred očima. Baš zbog njihove velike bliskosti, znala je da ga mora gurnuti u život bez „dede Džejmsa“, kako ga je Džejmi zvao, nežno, uz što je manje moguće bola. Džejmi nije video kako se bore na Džejmsovom licu produbljuju, niti kako mu ruke drhte dok su igrali šnaps, ni kako zaspi u fotelji posle ručka i ne budi se sve do predveče.

Tako je Džejmi prethodnog septembra otišao u školu i, srećom, dobro se uklopio, a Zoi je pauzirala u svojoj sve boljoj filmskoj karijeri kako bi negovala sve lomnijeg starca.

Jedne hladne novembarske večeri Džejms je uhvatio Zoi za ruku kad je primala od njega praznu šolju od čaja. „Gde je Džejmi?“

„U školi je.“

„Može li da dođe kući ovog vikenda? Moram da ga vidim.“

„Džejmse, ne znam da li je to dobra ideja.“

„On je pametno momče, pametniji od mnogih dečaka njegovog uzrasta. Otkad se rodio, znam da nisam besmrtni. Bilo je očigledno da neću biti tu duže od njegovog detinjstva. Pripremio sam Džejmija za svoj skorašnji odlazak.“

„Shvatam.“ I njena ruka kojom je držala šolju čaja drhtala je kao i dedina.

„Hoćeš li ga pozvati da dođe kući? Treba da ga vidim. Ubrzo.“

„Važi.“

Zoi je tog vikenda nerado otišla po Džejmija u školu. Dok su se vozili kući, ispričala mu je koliko je deda Džejms bolestan. Džejmi je klimnuo glavom, a kosa koja mu je pala na oči sakrila je njegov izraz. „Znam. Rekao mi je na polugodištu; kazao je da će me pozvati kad... dođe vreme.“

Pošto je Džejmi otrčao na sprat da ga vidi, Zoi je koračala tamo-amo po kuhinji, zabrinuta kako će njen dragoceni dečko reagovati kad vidi koliko je deda Džejms bolestan.

Te noći, dok su sve troje večerali u Džejmsovoj sobi, Zoi je videla da se starac znatno razvedrio. Džejmi je ostatak vikenda proveo zatvoren u Džejmsovoj spavaćoj sobi. Kad se konačno popela i kazala mu da moraju da krenu u školu da bi stigli na vreme, pre no što se škola zatvori preko noći, Džejms je raširio ruke prema prauunku.

„Zbogom, staro momče. Vodi računa o sebi. I o ovoj tvojoj majci.“

„Hoću. Volim te!“ Džejmi je čvrsto zagrlio pradedu, svom svojom detinjom snagom.

Nisu mnogo razgovarali na putu do Džejmijeve škole u Berkširu, ali Džejmi je konačno progovorio baš kad su se zastavili na školskom parkingu. „Znaš, više nikad neću videti dedu Džejmsa. Uskoro odlazi, rekao mi je to.“

Zoi se okrenula i pogledala u sinovljevo ozbiljno lice. „Mnogo mi je žao, dušo.“

„Ne brini, mama. Razumem.“

A onda joj je mahnuo, popeo se stepenicama i ušao u zgradu.

Manje od nedelju dana kasnije ser Džejms Harison, vitez Britanske imperije, bio je mrtav.

Zoi je zaustavila kola uz pločnik u Velbek stritu, izašla i podigla pogled ka kući, čije će održavanje sad biti na njoj. Iako je imala noviju viktorijansku fasadu, zgrada od crvene cigle stajala je tu više od dvesta godina, i videla je da okviri visokih prozora vane za farbanjem. Za razliku od susednih kuća, fasada joj je bila blago zakrivljena, kao prijatno pun stomak, i uzdizala se pet spratova, sa prozorima potkrovlja što su joj namigivali kao dva blistava oka. Popela se stepenicama, otključala masivna ulazna vrata i zatvorila ih za sobom, pa pokupila poštu s podne prostirke. Dah joj se video na hladnom vazduhu u kući i zadržala je, pa poželela da može da se vrati u udobnu poluizolaciju Hejkroft hausa. Ali posao mora biti obavljen. Neposredno pre

smrti Džejsms je intenzivno podsticao Zoi da prihvati glavnu ulogu u novoj filmskoj verziji *Tes od roda D'Erbervila* u režiji Majka Vintera, mladog Britanca u usponu. Dala je dedi scenario – jedan od mnogih koje joj šalju svake nedelje – samo zato da mu ne bi bilo dosadno u bolesničkoj postelji, i nije očekivala da ga zaista i pročita.

Međutim, pošto ga je pročitao, Džejsms ju je uhvatio za ruku. „Uloga kao što je Tes ne pada ti u krilo svaki dan, a ovaj scenario je izuzetan. Preklinjem te da se prihvatiš ovoga, draga devojko. Napraviće od tebe zvezdu, što i zaslužuješ.“

Nije morao da naglasi da je to njegova „poslednja želja“. Videla mu je to u očima.

Još uvek u kaputu, prošla je kroz predvorje i uključila termostat. Čula je tandrkanje prastare peći i pomolila se da se nijedna cev ne smrzne na sve nižim zimskim temperaturama. Ušla je u kuhinju i videla da su čaše od vina i prljave pepeljare još naslagane u sudoperi, ostavljene posle prijema koji je bila obavezna da održi nakon jučerašnje memorijalne službe. Usavršila je otmen izraz zahvalnosti dok su desetine ljudi dolazile da izjave saučesće i razgale je pričama o njenom dedi.

Nevoljko je praznila pepeljare u prepunu kantu za otpatke, znajući da će najveći deo zarade od *Tes* otići na renoviranje ove stare kuće – već samo kuhinja je vapila za obnovom.

Na automatskoj sekretarici na radnoj površini treptala je lampica. Zoi je pritisnula taster za preslušavanje poruka.

„Zoi? Zoiiii...??! Dobro, nisi tu. Pozovi me na kuću. Odmah. Stvarno to mislim. Hitno je!“

Zoi se trgla čuvši kako njen brat nerazgovetno govori. Užasnula se juče kad je videla šta je obukao za crkvu – čak nije imao ni kravatu – a posle se iskrao s prijema čim mu se ukazala prilika za to a da se čak nije ni pozdravio. Znala je da je to zato što se Markus duri.

Odmah pošto je Džejsms umro, ona, Markus i njihov otac prisustvovali su otvaranju testamenta. Ser Džejsms Harison